

Odlišné stanovisko
sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej
vo veci sp. zn. II. ÚS 797/2016

Podľa § 32 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov pripájam odlišné stanovisko k nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. II. ÚS 797/2016-63 z 18. mája 2017 (ďalej len „nález ústavného súdu“), ktorým väčšinou hlasov druhého senátu ústavný súd rozhodol o porušení základného práva obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej Advokátskou kanceláriou OLEXOVA VASILISIN s. r. o., Gorkého 6, Bratislava, na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 5 Sžf 60/2014 z 28. apríla 2016 (ďalej aj „rozsudok najvyššieho súdu“) z dôvodu, že potvrdil rozsudok Krajského súdu v Bratislave č. k. 4 S 154/2012-82 z 11. apríla 2014, keďže „*neprihliadol na námietku žalobkyne uvedenú v jej odvolaní k formalistickému prístupu krajského súdu, keď nepripustil na pojednávaní 11. apríla 2014 zastúpenie žalobkyne advokátskym koncipientom*“, poukazujúc pritom „*na § 1 OSP, podľa ktorého úprava postupu súdu a účastníkov konania v občianskom súdnom konaní má zabezpečiť spravodlivú ochranu práv a oprávnených záujmov účastníkov. Podľa § 250a OSP v konaní o preskúmanie zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy žalobca musí byť zastúpený advokátom (pokiaľ zákon výslovne neustanovil, že také zastúpenie sa nevyžaduje). Zastúpenie advokátom v konaní podľa druhej hlavy piatej časti OSP znamená, že v konaní pred súdom – osobitne na pojednávaní koná za žalobcu advokát. Advokátom je osoba zapísaná v zozname vedenom SAK ako advokát. Advokátsky koncipient nie je advokátom a v správnom súdnictve preto nemôže byť aplikované ustanovenie § 25 ods. 3 OSP, podľa*

ktorého advokát je oprávnený dať sa zastupovať prípadne advokátskym koncipientom, ktorého zamestnáva. Ustanovenie §250a OSP má obligatórnu povahu a preto ani podľa § 246c OSP neprichádza v úvahu primerané použitie ustanovení I. časti OSP (§ 25).“.

Väčšina senátu síce pripustila, že tak výklad najvyššieho súdu, ako aj výklad sťažovateľky možno považovať za možný a legitímny, ale súčasne sa priklonila k právnemu názoru sťažovateľky. Na ňom založila aj svoj právny názor, dôvodiac porušením princípu rovnosti zbraní, považujúc za rozhodujúce, že „*priamym dôsledkom toho výkladu ustanovenia § 250a Občianskeho súdneho poriadku, ktorý si osvojili krajský súd a najvyšší súd, bolo, že... [F]inančné riaditeľstvo teda malo možnosť svojou argumentáciou priamo na pojednávaní vplývať na rozhodnutie krajského súdu, hoci sťažovateľka takúto možnosť nemala. Takáto procesnoprávna situácia je v zrejmom protiklade s princípom rovnosti zbraní (čl. 6 ods. 1 dohovoru), resp. so základným právom na rovnosť účastníkov konania (čl. 47 ods. 3 ústavy).“.*

Na rozdiel od väčšiny senátu som sa vzhľadom na právnu úpravu aktuálnu v čase rozhodovania všeobecných súdov vo veci sťažovateľky priklonila k právnemu názoru všeobecných súdov.

Nazdávam sa, že právny názor všeobecných súdov korešponduje s čl. 2 ods. 2 ústavy a zodpovedá aj vzťahu § 250a Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), podľa ktorého žalobca v konaní podľa druhej hlavy piatej časti OSP musí byť zastúpený advokátom, pokiaľ nemá právnické vzdelanie buď sám, alebo jeho zamestnanec (člen), ktorý zaňho na súde koná s výnimkou vecí v tomto ustanovení uvedených (vec sťažovateľky tam nepatrí, pozn.) k § 25 ods. 3 OSP, podľa ktorého advokát je oprávnený dať sa zastupovať iným advokátom ako ďalším zástupcom, prípadne advokátskym koncipientom, ktorého zamestnáva. Požiadavka povinného právneho zastúpenia advokátom je formulovaná jednoznačne. Vzhľadom na vzťah týchto dvoch ustanovení v konaní podľa druhej hlavy piatej časti OSP treba podľa môjho názoru uprednostniť *lex specialis* § 250a OSP, a nie *lex generalis* § 25 ods. 3 OSP. Iné vnímanie

vzťahu týchto dvoch ustanovení by podľa mňa nezodpovedalo reálnej právnej úprave aktuálnej v čase rozhodovania všeobecných súdov.

Najvyšší súd pri svojej rozhodovacej činnosti vyslovil svoj právny názor, že „Zastúpenie advokátom v konaní podľa druhej hlavy piatej časti OSP vzhľadom na osobitnú úpravu v piatej časti OSP znamená, že v konaní pred súdom – osobitne na pojednávaní koná za žalobcu advokát, teda osoba zapísaná ako advokát v zozname vedenom SAK. Nakoľko advokátsky koncipient nie je advokátom, v správnom súdnictve pre osobitnú úpravu zastúpenia nemôže byť ustanovenie § 25 ods. 3 OSP, podľa ktorého advokát je oprávnený dať sa zastupovať prípadne advokátskym koncipientom, ktorého zamestnáva, aplikované. Ustanovenie § 250a OSP má obligatórnu povahu, a preto ani podľa § 246c ods. 1 veta prvá OSP primerané použitie ustanovení prvej časti OSP, t. j. ani § 25, neprichádza v úvahu.“ (napr. 8 Sžo/29/2013, 8 Sžo/55/2013).

Podľa ďalšieho právneho názoru najvyššieho súdu vyjadreného v jeho judikatúre § 250a OSP nemal „za cieľ skomplikovať prístup k súdom, ale poskytnúť účastníkom kvalifikovanú právnu pomoc, keďže v rámci správneho súdnictva sa posudzuje zákonnosť rozhodnutí, teda sú riešené len právne otázky“ (napr. 3 Sžf/104/2014).

Nesúhlasím preto s rigidným uplatnením princípu rovnosti zbraní v tejto veci bez zohľadnenia špecifik správneho súdnictva a jeho podstaty, na ktoré ústavný súd opakovane vo svojej judikatúre poukazuje (IV. ÚS 428/09, I. ÚS 430/2013, IV. ÚS 310/2011). Je to okrem iného aj osobitosť účastníkov konania v správnom súdnictve. Jedným z účastníkov v správnom súdnictve je totiž profesionalitou nadaný správny orgán a druhým fyzická osoba alebo právnická osoba, o ktorej právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach [§ 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov] sa má rozhodovať/rozhoduje. Na podporu svojho názoru uvádzam, že podľa judikatúry najvyššieho súdu (napr. 3 Sžf/104/2014, m. m. 3 Sžo/22/2014) absencia povinného právneho zastúpenia advokátom v konaní podľa druhej časti piatej hlavy OSP je odstrániteľným nedostatkom, na ktorý najvyšší súd prihliada pri svojom rozhodovaní; napr. vo veci sp. zn. 3 Sžo/22/2014 zrušil odvolaním napadnuté rozhodnutie prvostupňového súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie, pričom v odôvodnení okrem iného

uviedol, že „Najvyšší súd má za to, že v prejednávanej veci nejde o výnimku v druhej časti ustanovenia § 250a O. s. p. Keďže ide o odstrániteľnú podmienku konania, bolo povinnosťou krajského súdu sa pokúsiť nedostatok tejto podmienky odstrániť, t. j. vyzvať žalobcu na predloženie plnej moci na zastupovanie spolu s poučením o možnosti podľa § 30 O. s. p. a § 250d ods. 3 O. s. p.“.

Som si vedomá toho, že existuje aj iný právny názor v rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu na povinné právne zastúpenie v správnom súdnictve podľa druhej hlavy piatej časti OSP. Podľa uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 3 Sžo/63/2013, ktorého vydanie však časovo predchádzalo už dvom uvedeným rozhodnutiam, „[N]apriek nedostatku obligatorného právneho zastúpenia senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vec meritórne preskúmal. Obligatorne právne zastúpenie advokátom v tomto type konania senát vyhodnotil ako rozporné s čl. 6 ods. 1 (Právo na spravodlivé súdne konanie) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, uverejneného ako oznámenie č. 209/1992 Zb., a preto v konaní neprihliadal na ustanovenie § 250a O. s. p. a zdržal sa jeho aplikácie.

Administratívne konanie o nároku na poskytnutie právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi podľa zákona č. 327/2005 Z. z. priamo súvisí s materiálnymi zárukami na prístup žiadateľov k súdom a k spravodlivosti. Jednou z foriem poskytovanej právnej pomoci je i zabezpečenie zastupovania advokátom. Zákonná požiadavka na obligatorne právne zastúpenie v štádiu preskúmavania zákonnosti rozhodnutia a tohto administratívneho konania je spôsobilé uzatvoriť žiadateľovi prístup k spravodlivosti. Bez zastúpenia advokátom nemôže formálne prebehnúť súdny prieskum zákonnosti na okolnosti, či zastavenie konania o poskytnutie právnej pomoci prebehlo zo zákonných dôvodov.

Na národnej úrovni záväzné vyhodnotenie právnej situácie, ktorá je potenciálne konfliktná s Dohovorom ECHR patrí Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky. Vyplýva to zo skutočnosti, že dňa 02. októbra 2013 podpísala Slovenská republika Protokol č. 16 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa článku 1 bod 1. Protokolu Najvyššie súdy a tribunály Vysokých zmluvných strán, tak ako sú stanovené v súlade s článkom 10, môžu požiadať súd (pozn. ECtHR), aby vydal poradné stanoviská

k zásadným otázkam týkajúcim sa výkladu alebo uplatňovania práv a slobôd uvedených v Dohovore alebo v jeho protokoloch. “.

Z rozdielnej judikatúry najvyššieho súdu v roku 2014 vyplývala potreba zjednotenia rozchádzajúcej sa judikatúry alebo, čo preferujem, prijatie jednoznačnej právnej úpravy. Prijatie zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov účinného od 1. júla 2016 by malo tento problém eliminovať.

Podľa môjho názoru vo veci sťažovateľky sa rozhodovalo podľa relevantných ustanovení vtedy platného a účinného Občianskeho súdneho poriadku v rámci správneho súdnictva.

Najvyšší súd v odôvodnení napadnutého rozsudku vyslovil pre mňa ústavne akceptovateľný právny názor k aplikácii § 250a OSP, a preto si myslím, že nebol dôvod vysloviť porušenie základného práva sťažovateľky na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru najvyšším súdom.

V nadväznosti na môj názor odlišný od väčšiny senátu a vyjadrený mojím hlasovaním som využila aj právo priznané mi pripojiť k rozhodnutiu toto odlišné stanovisko.

V Košiciach 18. mája 2017